

EVROPA

LEGA IN VELIKOST

1. EVROAZIJA – Evropa in Azija skupaj.

- meja med Evropo in Azijo:

- gorovje Ural
- reka Ural
- Kaspijsko jezero
- Maniško podolje
- Črno morje
- Sredozemsko morje

Meja v naravi ni opazna.

2. VELIKOST EVROPE

- predzadnja po velikosti (7 % površja)

- ima pa 13 % svetovnega prebivalstva (na 2. mestu)

3. GEOGRAFSKA LEGA

- severna poluta

- toplotni pasovi:

- subtropski
- zmernotopli (večina)
- subpolarni
- polarni

- osrednja lega gleda na ostale celine

- dobra prehodnost

- skrajne točke:

- S – Nordkap
- J – Rt Matapan
- V – gorovje Ural
- Z – Rt Roca (nad Lizbono)

- Evropa je močno povezana z morjem

- morja:

- Severno ledeno morje (S)
- Atlantski ocean (Z)
- Sredozemsko morje (J)

- Evropa ima izmed vseh celin najbolj razčlenjeno obalo – ima veliko otokov, polotokov in zalivov:

Polotoki

- Skandinavski
- Pirenejski
- Apeninski
- Balkanski

Otoki

- Britansko otočje
- Islandija
- Sicilija
- Sardinija
- Korzika

4. NARAVNO GEOGRAFSKE ENOTE

- Severna Evropa

- Srednja Evropa
- Južna Evropa
- Zahodna Evropa
- Vzhodna Evropa
- Jugovzhodna Evropa

5. ČLANICE EVROPSKE UNIJE IN NEČLANICE

Leta 2004 se je pridružilo 10 držav, med njimi tudi Slovenija. Skupaj 25 držav.

POVRŠJE

1. – velika pokrajinska pestrost (višinske razlike na kratke razdalje)

- dobra prometna prehodnost
- današnja podoba Evrope se je oblikovala v terciaru in kvartarju z delovanjem rečne, ledeniške in vetrne erozije ter odlaganjem sedimentov.
- Evropa in Azija predstavljata Evrazijsko litosfersko ploščo. Ta meji na:
 - a. Severno Ameriško ploščo s katero se razmikata oz. se oddaljujeta druga od druge. Tako je nastal otok Islandija.
 - b. Afriško ploščo – ta se iz južne strani premika proti Evrazijski plošči. Zaradi bočnega pritiska prihaja do gubanja in nastajanja gorovij (Alpe).

2. RELIEF

a. Severozahodno višavje

- stara gorovje in planote
- danes že močno uravnana, znižana, preoblikovana zaradi delovanja vode, ledenikov in pobočnih procesov (plazovi, erozija, plasti).
- večji del Skandinavije, Irske in Britanije

b. Planote

- močno znižana stara gorovja
- Nemško sredogorje, Centralni masiv, Češki masiv, Španska meseta.

c. Alpidska gorovja

- mlado nagubana gorovja
- Betisko gorovje, Pireneji, Alpe, Apenini, Dinarsko gorstvo, Krpati, Pindos, Balkan.

d. Nasute nižine

- predstavljajo več kot polovico Evrope.
- Vzhodno Evropsko nižavje, Nemško-Poljsko nižavje, Finsko pozezerje, Panonska nižina, Južna Skandinavija, države Beneluxa ter Severna in Zahodna Francija.

ALPE

1. Nastanek

- Pred 200 milijoni let je bilo tu morje Tetis v katerega so reke odlagale pretežno karbonatne sedimente (apnenec, dolomit)
- V Knezozoiku (terciaru) nastanejo Alpe s približevanjem (kolizijska meja) celinskih delov Afriške in Evrazijske litosferske plošče.
- Močni bočni pritiski in gubanja so povzročili, da so se nekatere kamnine, ki so nekoč ležale v morskih globinah dvignile na površje in tvorijo najvišje vrhove.
- Zunanji preoblikovalni procesi (še posebno gorska poledenitev) so Alpe v zadnjih milijonih let močno spremenili. Led v dolinah je vtisnil Alpam ledeniški značaj (danes več kot 4 tisoč ledenikov).

2. – Alpe so najvišje gorstvo v Evropi (Mont Blanc – najvišji vrh 4807)

- Delitev Alp:
Zahodne Alpe in Vzhodne Alpe

meja: Bodensko-Comsko jezero

Zahodne Alpe so višje in ožje.

Vzhodne Alpe so nižje in obsežnejše.

Kaj so ledeniki zapustili v naših Alpah?

- ledeniške doline v obliki črke U (Vrata, Kot, Krma, Zgornjesavska dolina).
- ledeniška jezera (Blejsko, Bohinjsko)
- priostrene vrhove v gorah
- ledeniške morene

SKANDINAVIJA

1. – V ledeni dobi celinska poledenitev.

- Tudi ledeniški značaj

- V ledeni dobi znižanje morske gladina

- Konec ledeno dobe (pred 12 tisoč leti) voda odteče v morje, zalije ledeniške U doline in tako nastanejo **FJORDI**.

FJORDI – dolgi ozki zalivi

UGODNI:

- ladijski promet in zgraditev naftnih ploščadi.

NEUGODNI:

- ovira za cestni promet.

PODNEBJE

1. DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA PODNEBJE

a. Lega:

- večina leži v Severno zmerno toplem pasu, skrajni sever v polarnem, skrajni jug pa v subtropskem.

b. Morski tokovi

Severno-Atlantski tok (topli) segreva obalo.

c. Bližina morja

Atlantski ocean

Sredozemsko morje

mile zime

d. Stalni vetrovi:

Prevladujoča smer od zahoda proti vzhodu (količina padavin pojema od zahoda proti vzhodu).

e. Gorske pregrade

Privetrne strani so bolj namočene kot okolica. Primer: Južna pobočja Alp, zahodni predeli Skandinavskih gora.

2. TIPI PODNEBJA

Značilnosti podnebja se spreminjajo od zahoda proti vzhodu.

Severno zmerno topli pas

1. OCEANSKO PODNEBJE

- lega: zahodna obala

- sveža poletja

- mile zime

- padavine enakomerno porazdeljene preko celega leta (prinašajo jih stalni zahodni vetrovi, ki pihajo iz nad oceana).

- naravno rastje: listnati gozd (veliko posekali – njive, pašniki)

2. CELINSKO PODNEBJE

- lega: notranjost celine
- vroča poletja
- mrzle zime
- malo padavin
- rastje: naravno: listnati, mešani gozd (dovolj padavin), na vzhodu v polsuhem in suhem celinskem pasu pa je STEPA (trava) in puščava.

3. ZMERNO HLADNO

- lega: višje geografske širine zmerno toplega pasu.
- kratka hladna poletja.
- dolge mrzle zime.
- malo padavin
- rastje: iglasti gozd

Severno subtropski pas

1. SREDOZEMSKO PODNEBJE

- lega: obala sredozemskega morja
- vroča poletja
- mile zime
- največ padavin v hladni polovici leta
- naravno rastje: makija (zimzeleno grmičevje)
- umetno rastje: oljka, agrumi (limone, pomaranče), vinska trta, smokve, aromatične rastline

Severno subpolarni pas

1. SUBPOLARNO ali TUNDRSKO PODNEBJE

- lega: skrajni Severni del Evrope
- ni pravega poletja (temperature v poletnih mesecih 10 °)
- dolga mrzle zime
- malo padavin
- rastje: tundrsko (mahovi, lišaji, živo pisano cvetje).

POVEČAN UČINEK TOPLE GREDE

- Podnebje je zelo odvisno od toplogrednih plinov (ogljikov dioksid, metan, dušikov oksid, vodna para).

- PROBLEM: je povečevanje koncentracije toplogrednih plinov zaradi delovanja človeka (tovarne, avtomobili) zaradi česar se ozračje segreva.

- posledice ogrevanja ozračja so:

a. dvig morske gladine (temperatura se dviga, ledeniki se topijo) povprečna gladina svetovnih morij se je v zadnjih 100 letih dvignila za 15 cm.

b. povečanje energije v ozračju

POSLEDICA: močnejše nevihte in poplave.

c. spreminjanje količine padavin.

- količina padavin se je v severnem delu Evrope v zadnjih 100 letih povečala za 15 %, v južnem delu pa zmanjšala za 5 %.

- POSLEDICA: daljša sušna obdobja

- sprememba rečnih vodostojev (gladina se znižuje)
- problemi v kmetijstvu (pomanjkanje vode povzroča manjšo kmetijsko pridelavo)

d. spremembe rečnih režimov

- vplivale bodo:

- na rečni promet
- na oskrbo z električno energijo
- povečalo se bo število snežnih in zemeljskih plazov.

KISEL DEŽ

Nastane z raztapljanjem plinov v vodi iz ozračja. Največji proizvajalec kislega dežja je danes dušikov oksid zaradi motornega prometa in amoniak zaradi kmetijstva. Povzroča propadanje stavb in rastlinstva (kisel dež najprej prizadene iglavce). Najbolj so prizadete stoječe in tekoče vode ter gozdovi v Skandinaviji.

PREBIVALSTVO

GOSTOTA POSELITVE

1. Aritmetična gostota – število prebivalcev na km².
2. Na poselitev vplivajo:
 - naravni dejavniki: površje, podnebje, prst, rastje, rudna bogastva
 - družbeni dejavniki: gospodarsko-politična ureditev, stopnja gospodarskega razvoja, promet, tradicija in način življenja, selitve, naravni prirastek.
3. Evropa je najgosteje poseljena celina.
4. Značilne so velike razlike v gostoti poselitve (Islandija 2, 7 preb./km², Nizozemska 382 preb./km², Slovenija 97 preb./km²)
5. Poseben problem predstavljajo območja, ki se vse bolj praznijo:
 - za celotno Evropo je značilno izseljevanje iz obrobnih in hribovitih kmetijski območij v mesto (vzrok: industrijska revolucija)
 - za nekdanje socialistične države pa selitev v gospodarsko razvitejše države (vzrok: zastarela industrija, revščina, nezaposlenost, slabi bivalni pogoji)

RAZVOJ PREBIVALSTVA

1. Evropa ima 775 milijonov ljudi
- 13 % svetovnega prebivalstva – 2. mesto; največ Azija 60 %.
2. Osnovne značilnosti:
 - majhna rodnost
 - majhna smrtnost
 - staranje prebivalstva
 - podaljševanje življenjske dobe
 - skupno število prebivalcev se sicer še povečuje, po letu 2005 pa naj bi se začelo zmanjševati.
 - vse več držav ima negativen naravni prirastek
 - stopnja fertilitnosti (1, 5), to stopnjo presegata le Albanija in Islandija.
3. Fertilitnost oz. plodnost
 - to je število živorojenih otrok na žensko v starosti med 15 in 49 letom (v rodni dobi)
 - pove nam ali je število živorojenih otrok zadostno za obnovo prebivalcev neke države.

SELITVE = MIGRACIJE

Vzroki:

- naravne nesreče
- vojne
- lakota
- slabi življenjski pogoji
- diskriminacija

Kam:

- iz podeželja v mesta

- iz države v drugo državo
- na drug kontinent

* vedno v mesta

Problemi:

- ksenofobija – strah pred tujci
- zaničevanje

... V Evropi (EU)

- staranje prebivalstva
- omejevala politika -> samo družine (višja rodnost, brez povratka)

Pojmi:

- imigracije – priseljevanje
- emigracije – odseljevanje
- zdomci
- begunci
- ilegalni pribežniki

Schengenska meja

KMETIJSTVO

- primarna dejavnost

- delitev:

- poljedelstvo
- vinogradništvo
- sadjarstvo
- živinoreja

Dejavniki, ki vplivajo na kmetijstvo:

- Naravnogeografski

- ✍ podnebje
- ✍ površje
- ✍ prst

- Družbenogeografski

- ✍ delovna sila (število, izobrazba)
- ✍ lastništvo obdelovanja zemlje
 - najem (Španija LATIFUNDIJE)
 - privatno
 - državno (socialistične države)
 - velikost kmetij

2. – 30 % površja je namenjeno kmetijstvu (Danska 60 %, Norveška 3 %)

- hektarni donos je različen

največji: Francija, Beneluks (Belgija, Nizozemska, Luksenburg), Nemčija, Danska.

veliko porabljenih mineralnih gnojil in škropiv.

posledica: onesnaževanje tekoče vode, podtalnice, prsti

- biokmetijstvo

- velika pestrost prehrabnih in industrijskih rastlin

3. KMETIJSKI PREDELI

a. Mlečno-živinorejsko območje

- rasteza so od Francije, Belgije in Nizozemske do Nemčije, Danske in Poljske

- prevladuje živinoreja

- pašniki in travniki
- poljedelske površine (žito, krompir, sladkorna pesa).
- pašna in hlevska živinoreja
- Francija – prevladuje mesna živinoreja.

b. Mešano območje in območje mešanih kultur

- rasteza se od Iberskega polotoka prek osrednje Francije, Nemčije, Madžarske, Slovaške, Balkanskega polotoka do Ukrajine in Rusije.
- prsti: prevladujejo rodovitne rjave prsti, ponekod pa tudi zelo rodovitne črne prsti (Madžarska, Vojvodina)

c. Sredozemsko območje

- rdeče in rjave prsti
- žitarice, zgodnja zelenjava, južno sadje

d. Kmetijstvo v hribovitih predelih

- dna dolin in nižja pobočja: poljedelstvo, sadjarstvo in vinogradništvo.
- višje ležeča pobočja: pašniki
- pomembno gospodarstvo
- propadanje kmetijskih zemljišč zaradi izseljevanja prebivalcev.
- prebivalstvo se stara, območja pa se praznijo.

4. Negativne posledice

- kisanje prsti (kisel dež, velika uporaba gnojil)
- povečana erozija prsti (izsekavanje gozda, pretirana paša, globoko oranje po pobočjih navzdol)

primer: Španija leta 1991 44 % ozemlja izpostavljeno eroziji (večina ob obali).